

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Bakalářská práce

Historie Gymnázia Otokara Březiny v Telči v letech 1852–1952

Vedoucí práce: prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Kateřina Opatrná

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: čtvrtý

2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací TheseS.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala prof. ThLic. PaedDr. Martinu Weisovi, Th.D., za odborné vedení, podmětné připomínky, rady a poskytnuté konzultace při zpracování této bakalářské práce.

Dále bych ráda poděkovala panu Mrg. Zdeňkovi Bártů, který mi umožnil přístup k dobovým materiálům gymnázia Otokara Březiny v Telči.

Obsah

Úvod	6
1. Stručný přehled školství do 1. poloviny 19. století	7
1.1. Školství v Telči do roku 1852	8
2. Gymnázium v Telči v letech 1852–1918.....	10
2.1. Stručná charakteristika doby	10
2.2. Vznik nižší reálky.....	11
2.3. Přehled učitelů.....	13
2.4. Přehled žáků	14
2.5. Školní výuka a pomůcky pro výuku.....	15
3. Gymnázium v letech 1918–1938.....	17
3.1. Stručná charakteristika doby	17
3.2. Školní výuka.....	18
3.2.1 Rozdíl ve výuce na reálce a reálném gymnáziu a následném uplatnění.....	19
3.3. Školní akce a slavnosti ústavu.....	20
3.3.1 Tomáš Garrigue Masaryk v Telči.....	21
3.3.2. 80. výročí státního československého reálného gymnázia Otokara Březiny v Telči	22
3.4. Přehled učitelů.....	24
4. Gymnázium V Telči v letech 1938–1945.....	25
4.1. Stručná charakteristika doby	25
4.2. Reálné gymnázium v době okupace.....	27
4.3. Osudy gymnázia v době druhé světové války (Protektorát Čechy a Morava).....	28
4.4. Vyučování a zájmová činnost v době okupace a v druhé světové válce...29	
5. Gymnázium v Telči v letech 1945–1952.....	31
5.1. Charakteristika doby	31
5.2. Znovuobnovení gymnázia	32
5.3. Vyučování a mimo školní aktivity gymnázia v poválečné době.....	33

Závěr.....	35
Prameny a literatura	36
Seznam příloh.....	39
Přílohy	40

Úvod

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na historii telčského gymnázia od jeho počátku, tudíž od roku 1852 do roku 1952. Telčské gymnázium jsem si vybrala, protože z města Telče pocházím a na gymnáziu jsem studovala. Samotnou mě zajímalo, jak gymnázium vzniklo a s jakými problémy se škola potýkala během vybraného časového období.

Práci jsem rozdělila do pěti kapitol, které jsou chronologicky rozděleny podle důležitých historických událostí od roku 1852 do roku 1952. V první kapitole se zaměřuji na školství do první poloviny 19. století. Druhá kapitola nastiňuje vznik reálky v Telči, její počátky a přečkání první světové války. Další kapitola vypovídá o období Československa a jednu podkapitolu jsem věnovala návštěvě T. G. Masaryka v Telči. Následuje období druhé světové války, a nakonec období socialismu. V každé kapitole uvádím charakteristiku doby, politickou situaci, pro ono časové období, abych tak mohla lépe pochopit souvislosti.

Při zpracování tohoto tématu jsem použila metodu komparativní a přímou. Velké množství informací k této práci jsem čerpala především ze školních kronik, památníků, pamětníků, almanachů, výročních zpráv, které jsou uloženy v knihovně telčského gymnázia, ale také z literatury, která charakterizuje jednotlivá časová období.

V práci jsem se snažila zmapovat historický vývoj gymnázia vzhledem k časovému období a doufám, že práce přispěje a obohatí další čtenáře.

1. Stručný přehled školství do 1. poloviny 19. století

Nejstarší zřizované školy byly školy biskupské a katedrální. Později se začaly zřizovat školy klášterní a farní, které byly závislé na pražské univerzitě, kterou založil roku 1348 Karel IV. Školy farní byly řízeny bakaláři, kteří měli univerzitní vzdělání.¹

Až do poloviny 19. století u nás zůstává tereziánská vzdělávací soustava. Jedním z hlavních orgánů pro školské reformy byla *dvorská studijní komise*, která byla založena v roce 1760. Této dvorské studijní komisi byly podřízené tzv. *zemské komise*. Zrušením jezuitského řádu (1773) se zavádí pro děti 6 až 12 let povinná školní docházka. Počátkem 19. století se stát zavázal k poskytnutí vzdělání všech poddaných a na oplátku od vzdělávacích ústavů chtěl, aby škola byla nástrojem pro posilování autority panovníka a státu. Až do poloviny 19. století se vyučovalo výhradně německy. Čeština zůstávala jen ve školách triviálních.²

V tomto období vznikaly školy triviální, hlavní školy a gymnázia, dívčí školy a domácí vzdělávání. Školy triviální, jakožto nejnižší stupeň vzdělávání, vznikaly v menších městech a ve většině byly jedno až dvoutřídní. Hlavní vzdělávací osnova na těchto školách bylo psaní, čtení, počítání tzv. *trivium*. Později se přidala výuka náboženství, vlastivědy a přírodopisu. Gymnázia a hlavní školy byly zřizovány převážně v krajských městech, byly tříleté či čtyřleté a vyučovacím jazykem v prvních dvou letech byla čeština a poté se už vyučovalo jen v němčině. V těchto školách se vyučovalo psaní, čtení, mluvnice, krasopis, ale také zeměpis, dějepis, latina, geometrie.³

Konec 18. století a počátky 19. století přináší nový typ škol zaměřený na všeobecný rozhled, jazyky, přírodní vědy, filosofii. Bylo totiž zjištěno, že studenti i po více jak 9letém studiu nemají vědomosti například o zeměpise a dějepise. Studenti právních, lékařských a filosofických škol neumějí napsat ani dopis ve svém rodném jazyce. Těmto typům škol se říká reálka. Tyto typy škol vznikaly v Německu

¹ Srov. Památník státního československého reálného gymnázia Otokara Březiny v Telči vydaný k 80. Výročí ústavu.

² Srov. BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 1999-. ISBN 978-80-7432-348-5, s. 138.

³ Srov. BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 1999-. ISBN 978-80-7432-348-5, s. 138-141.

a později se dostaly i do rakouské monarchie. První skutečná reálka vznikla roku 1771 ve Vídni. Později se tyto školy objevují i v Brně.⁴

Reálky se staly zcela samostatnými od roku 1851. Oproti gymnáziím se reálky zaměřovaly na studium technických oborů, či odvětví průmyslu. Tyto reálky byly zřizovány většinou obcemi a stát se do těchto typů škol moc neangažoval a poslední reforma těchto reálných škol proběhla roku 1867. Z výuky byly vyřazeny některé odborné předměty a byla rozšířena výuka jazyků, zeměpisu, dějepisu, matematiky a přírodopisu. Tato podoba reálek vydržela až do roku 1918. Později bylo na těchto školách rozšířena výuka cizích jazyků a humanitních věd, dokonce byla zavedena maturitní zkouška. Časem reálky nevznikaly pod obcemi, ale byly zřizovány zemskou správou.⁵ Právě pod zemskou správou vznikla právě i reálka v Telči s názvem *Zemská vyšší reálka*.⁶

1.1. Školství v Telči do roku 1852

Roku 1283 je v kronikách města Telče zmínka o faře, která se nacházela na Starém městě. A však žádná zmínka o škole. Až roku 1360, kde se píše o Janu z Telče, který dosáhl určitého vzdělání právě v Telči.⁷

První zmínky o školách pocházejí již ze středověku. Konkrétní zmínka o škole pochází ze zprávy o požáru, který nastal roku 1386 nebo 1397, který postihl i kostel sv. Jakuba, faru i školu. Ve zprávě z roku 1471 se hovoří, že na tehdejší škole učil bakalář svobodných umění Jakub ze Slavonic s kantorem Janem ze Znojma.⁸

V době, kdy národ nebyl příliš nakloněn svobodě, ani svobodě náboženství, byla v Telči vybudována nová škola. Školu vybuďovala hraběnka Františka Slavatová z Meggau v roce 1654. Škola byla určena jezuitům v Telči, kteří zde vychovávali nové členy řádů. Ke škole později přibyl kostel Jména Ježíš. Hraběnka roku 1668 zřídila seminář, do kterého přijala 6 chovanců. Těmto chovancům se dostávalo

⁴ Srov. *Gymnázium Otokara Březiny v Telči*, s. 17.

⁵ Srov. VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9., s. 73.

⁶ Srov. *Kronika města Telče*.

⁷ Srov. *Kronika města Telče*.

⁸ Srov. *Gymnázium Otokara Březiny v Telči*, s. 16.

i soukromého doučování rektorem koleje P. Martinem Rollem.⁹ Rok na to se začalo vyučovat veřejně. V roce 1675 bylo gymnázium rozšířeno na 6 tříd, a to díky poesii a rétorice.¹⁰ Toto vzniklé gymnázium fungovalo ještě rok po skončení jezuitského řádu, do roku 1773, a začal se nazývat *školou hlavní*. Mimo této hlavní školy v Telči fungovala i škola obecní. V těchto školách se od první poloviny 18. století učilo německy a byly určeny jen pro chlapce. V Telči mimo této školy pro chlapce o 3 třídách, byla i škola pro děvčata.¹¹

„Školy byly jedním z prostředků, jež byly imanentně spjaty s otázkou moci církevních feudálů, jimž plně sloužily. Proto výchova na těchto gymnasiích byla určena především pro příslušníky třídy privilegovaných (nedemokratičnost), dala se na podkladě jazyka latinského (nenárodnost) a jejím ústředním předmětem byla theologie (idealismus), jejímž monopolním postavením otrásl teprve mohutný rozmach přírodních věd. Byla to výchova kosmopolitická a idealistická.“¹²

⁹ Srov. *Památník státního československého reálného gymnázia Otokara Březiny v Telči vydaný k 80. Výročí ústavu* s.8.

¹⁰ Srov. *Almanach Březinova gymnasia v Telči vydaný k 100. výročí založení školy*, s. 5.

¹¹ Srov. *Památník státního československého reálného gymnázia Otokara Březiny v Telči vydaný k 80. Výročí ústavu*, s. 8

¹² *Almanach Březinova gymnasia v Telči vydaný k 100. výročí založení školy*, s. 5.

2. Gymnázium v Telči v letech 1852–1918

2.1. Stručná charakteristika doby

Toto období patří vládě císaři Františku Josefu I. České země patřily k nejméně vzdělanějším zemím v habsburské monarchii. Velkou zásluhu na tom měli školské reformy, které se udály roku 1849 v Rakousku.¹³ Díky nařízení Karla Stremayra a hraběte Kazimíra Badeniho se čeština začala používat i jako úřední jazyk. Za vlády Františka Josefa I. byl vydán zákon o všeobecné povinné školní docházce, která se prodloužila na 8 let.

Český jazyk se dokonce začal šířit do základních i středních škol.¹⁴

V druhé polovině 19. století také přišla úprava organizace gymnázií a reálků. Z obecné školy žák mohl postoupit buď do měšťanky, nebo na střední školu. Tyto střední školy se dále dělily na klasická gymnázia, reálná gymnázia, ta byla zakončena maturitou, čtyřleté reálky a obchodní akademie. Tyto školy byly brány jako odborné a nebyly tudíž ukončeny maturitou.¹⁵ Na středních školách bylo studium povoleno jen chlapcům, dívkám studium bylo odpíráno až do roku 1908, kdy byla povolena koedukace (společné studium dívek a chlapců).

V novém století se čeští politici snažili o zrovnoprávnění nejen Čechů s Němci, ale i jazyk český s jazykem německým. Začátek 20. století pro český národ snadný. Nejenom nové politické strany se snažily o český státní právní program, ten bohužel zanikl a rozpoutal 1. Světovou válku.¹⁶ Většina učitelů a žáků byla povolána do vojenské služby, to pocítila i telčská reálka. Byly zrušeny některé organizace, přestaly vycházet některé učebnice. To mělo samozřejmě dopad i na úroveň vzdělávání.

¹³ Srov. EFMERTOVÁ, Marcela C. *České země 1848-1918*. Ilustroval Michal KUDĚLKA. Praha: Albatros, 1995. Dějiny v obrazech. ISBN 80-00-00323-6, s. 32.

¹⁴ Srov. *Dějiny české: Chronologický přehled*. Dubicko: INFOA, [1994]. ISBN 80-901005-7-0, s. 77.

¹⁵ Srov. EFMERTOVÁ, Marcela C. *České země 1848-1918*. Ilustroval Michal KUDĚLKA. Praha: Albatros, 1995. Dějiny v obrazech. ISBN 80-00-00323-6, s. 32.

¹⁶ Srov. LACH, J. a kol. *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tesk, S.r.o. 2013, s. 16.

2.2. Vznik nižší reálky

V druhé polovině 19. století vznikala i telčská reálka a to z tzv. školy hlavní, která byla zřízená 1843. Na popud ministerstva mělo město zřídit nižší reálku. Ta ale vznikla až roku 1852. Tento rok můžeme považovat za vznik této reálky a můžeme začít s dějinami této školy. Velmi významným momentem nižší reálky v Telči bylo udělení povolení češtiny jako hlavního vyučovacího jazyka. Díky tomu se roku 1862 stala první střední školou s vyučovacím českým jazykem na Moravě.¹⁷

Prvních několik let se nižší reálka v Telči potýkala s nejrůznějšími problémy. Mezi vzniklé problémy můžeme zařadit například nevyjasněné otázky okolo pedagogického sboru a také finanční zajištění. Roku 1866, kdy skončila prusko-rakouská válka, přešla správa reálky na obec. Díky tomu vznikají otázky o existenci školy. Tyto otázky byly vyřešeny roku 1871, kdy se zastupitelé města Telče rozhodli podat žádost o převedení nižší reálky pod moravskou zemskou správu. Této žádosti bylo vyhověno a téhož roku 5. října se stává z obecní reálky reálka zemská, která zahájila školní rok v sobotu 4. listopadu 1871 bohoslužbami.¹⁸ Pravidelná výuka začala v pondělí 6. listopadu 1871. Vyučování začalo ve všech třídách jak v budově bývalé hlavní školy, tak i v budově obecní reálky. Tyto prostory, které byly určeny pro výuku, sotva vystačily pro třídy, proto ředitelna a sborovna musela být umístěna jinde, a to na náměstí v domě č. 41.¹⁹

Ve školním roce 1872/73 nastaly potíže s prostory v budovách. Tyto prostory na popud předsednictva školní rady, kde vládla německá strana, musely být propůjčené národní škole. V budově zbyla zemské reálce jedna malá místnůstka. Třídy se tedy musely přesunout do soukromých domů. Další nesnáze přibýly ve školním roce 1874/75, kdy dům č. 41 byl prodán. Jak již víme, v tomto době bývala ředitelna a sborovna. Ty byly narychlo přesunuty do domu č. 43, kde jim bylo umožněno si pronajmout pro tyto účely místnosti. Některé třídy byly přesunuty dokonce i na radnici. Pronajaté místnosti v domech byly velmi holé. Jednalo se pouze o místnost o

¹⁷ Srov. *Gymnázium Otokara Březiny v Telči*, s. 18.

¹⁸ Srov. *Paměti zemské reálky v Telči*, s. 1.

¹⁹ Srov. *Památník státního československého reálného gymnázia Otokara Březiny v Telči* vydaný k 80. Výročí ústavu, s. 11-12.

čtyřech stěnách. V místnostech nebyly ani kamna či nábytek. Chyběly kabiny, kreslírny, rýsozny. Tělocvična se nacházela v chlapecké obecné škole.²⁰

I přesto, že ve smlouvě, která byla uzavřena mezi obcí a zemských výborem, bylo psáno, že se obec musí postarat o řádnou budovu pro zemskou reálku, tak představenstvo obce tento fakt stále oddaloval. Pro vystavění budovy pro zemskou reálku bylo schválené místo – na „chmelnici“, byla vybrána stavební komise i schválené stavební plány. Argumentováno bylo ale tím, že je nedostatek peněz pro výstavbu nové budovy. Příznivým obratem byla změna v zastupitelstvu. 5. března 1874 bylo zvoleno nové zastupitelstvo, a to zastupitelstvo české. Toto nově zvolené zastupitelstvo urychlilo začátek výstavby nové budovy. Zvolil se 11členný výbor, který vypsal konkurz na výstavbu budovy a 4. června byla svěřena panu Františku Semotánovi, pro tesařské práce byly svěřeny do rukou panu Františku Huličkovi z Telče. Již po čtyřech dnech od zvolení hlavního stavbyvedoucího, se začaly 8. června kopat základy a 29. června se slavnostně položil první základní kámen.²¹

5. března 1874 nebylo zvolené jenom nové zastupitelstvo, ale také bylo projednáváno rozšíření nižší zemské reálky na vyšší zemskou reálku. Pro vyjednávání této změny byl pověřen nynější starosta města pan dr. Josef Sobotka. 15. října 1874 se zemský sněm usnesl a na žádost o rozšíření nižší reálky v Telči reagoval takto: „*Povoluje se, aby zemská nižší reálka v Telči školním rokem 1875/76 na vyšší rozšířena byla*“.²²

I přes potíže výstavba nové budovy pokračovala za pomoci Občanské záložny a i zdejších občanů, jak se píše v dobových záznamech: „*Ze zdejších občanů, kteří na stavbu cihly, dříví, vápno i kámen vozili, sluší jmenovati p. F. Roda, který dal 30 povozů, p. A. Petzla, jenž 20 provozy přispěl, kromě uvedených povozy přispěli pp. Běhan, Kerndl, Komín, Koukal, Marek, Novotný, Rambousek, Vystrčil a Zvach. Z venkovánů, kteří jak příprěžím, tak i materiálem přispěli, uvést sluší sousedy: Čenkovské, Dyjické, Krahulečské, Radkovské, Sedlejevské, Vanovské, Zvolenovické, pak pp. Dra. Konarovského z Třeště a Kratochvíla z Nové Říše.*“ Díky této pomoci byla budova na podzim roku 1875 pod střechou a školní rok 1875/76 byl již započat v nové budově.²³ V roce 1900 se zastupitelstvo města usneslo o dalším rozšíření školy

²⁰ Srov. *Paměti zemské reálky v Telči*, s. 6.

²¹ Srov. *Památník státního československého reálného gymnázia Otokara Březiny v Telči* vydaný k 80. Výročí ústavu, s. 12-13.

²² *Paměti zemské reálky v Telči*, s. 7.

²³ Celkový rozpočet, který činil výstavbu a zařízení budovy, se vyšplhal na 73 918 zlatých.

o přístavbu. Přístavba byla dokončena o rok později a nacházely se v ní nové kabinety, laboratoře, 4 učebny, šatny, toalety, a dokonce i nová tělocvična. Na počest otevření a vysvěcení nové budovy byla pořádána slavnost. „*V neděli dne 22. září vysvětil veledst p. děkan a biskupský rada Alois Hruďička za účastenství městského zastupitelstva, profesorského sboru a žactva jakož i četného obecnstva přístavbu reálné budovy. Žactvo zapělo shromážděnému obecnstvu v ozdobené rýsovně slavností sbor „Sláva boží“ od L. Bethovena, načež pan děkan výmluvnými slovy vyličil důležitý význam dokončení reální budovy. Ředitel K. Maška podal pak přehled vývoje zdejšího ústavu, jenž zahájil právě 31. Rok svého trvání, vytkl důležitost jeho pro město Telč i celý kraj po stránce vědecké, vzdělávací i hmotné a vysloviv jménem sboru i žactva nejvřelejší díky všem ...*“²⁴

2.3. Přehled učitelů

První ředitelem Zemské reálky v Telči si stal prof. Jan Mládek, který přispěl k rozvoji této školy. Učitelství sbor byl vytvořen z kantorů a učitelů, kteří působili na bývalé obecní reálce. Po dvacetiletém působení musel z funkce ředitele odejít ze zdravotních důvodů. O jeho kvalitách a uznání svědčí i to, že při odchodu do výslužby, mu byl udělat titul „*čestný občan města Telče*“.²⁵

Důstojnou náhradou prof. J. Mládky byl zvolen prof. Karel Jaroslav Maška.²⁶ I přes oblibu prvního ředitele, si našel velmi rychle přízeň nejen učitelů, žáků, ale i veřejnosti. Prof. Maška se věnoval i kulturním akcím. Za jeho funkce ředitele, se škola rozvíjela a rozrůstala. Vybuďoval nové kabinety, laboratoře a samozřejmě se postaral o rozšíření učitelství sboru. V porovnání s rokem 1868, kdy učitelství sbor skýtal 7 učitelů²⁷, tak ve školním roce 1894–1895 už byl učitelství sbor více jak dvojnásobný.²⁸

Po rozšíření zemské reálky o přístavbu se zvedl i počet učitelů a profesorů. Od roku 1895, kdy učitelství sbor skýtal na 17 učitelů²⁹, se navyšoval počet učitelů a profesorů. Změny v učitelství sboru přicházely každý rok. Učitelé a profesori byli

²⁴ Výroční zpráva zemské vyšší reálky v Telči, šk. r. 1901–1902, s. 86.

²⁵ Příloha II. Srov. Výroční zpráva zemské vyšší reálné školy v Telči, šk. r. 1891–1892.

²⁶ Příloha III. Fotografie: Druhý ředitel školy K. J. Maška.

²⁷ Příloha IV. Fotografie: Profesorský sbor ve školním roce 1893/94.

²⁸ Srov. Výroční zpráva zemské vyšší reálné školy v Telči, šk.r. 1895–96, s. 19.

²⁹ Příloha V. Fotografie: Učitelství sbor Hlavní a Reálné školy v Telči roku 1868.

povolávání na jiné školy a ústavy. Výroční zpráva zemské reálky v Telči pro školní rok 1908–1909 zmiňuje 23 členů učitelského sboru a 5 učitelů vedlejších.³⁰

V době války musel ze zdravotních důvodů odejít nynější oblíbený ředitel školy K. J. Maška. Ve své funkci setrval dlouhých 23 let. Byl to vynikající vědec, pedagog, kolega a zasloužil se o velký rozmach této školy.³¹ Na jeho místo nastoupil dr. F. Zvěřina a ve své funkci setrval do roku 1928. 1. Sv. válka měla dopad i na tento ústav, jak na pedagogický sbor, tak i na žáky. Nemalá část pedagogického sboru byla povolána do služby vojenské, a to s sebou neslo i následky. Dva profesori padli ve válce. Jednalo se o prof. Ferdinanda Weniga, který padl 9. září 1914 u Novosielka Oparku v Hališti, a prof. Eduarda Nováka, který padl 6. května 1915. Oba dva profesori byli velmi kolegiální, usměvaví a byli členy Pospíšilova „Pěveckého sboru“, který se proslavil nejen v Telči, ale i v Plzni. Díky povolání nejen profesorského sboru, ale i žáků do vojenské služby, se projevil na chodu ústavu, a to zejména na zkouškách dospělosti.³²

2.4. Přehled žáků

Pro historii školy měl v pozdější době velký význam jeden ze žáků, který studoval na telčské reálce v letech 1883–1887. Jedná se o studenta Václava Jebavého pocházející z Počátek, který se v budoucnu stane významnou osobností české literatury. Jeho pravé jméno je již zapomenuto, protože z dějin české literatury ho známe pod pseudonymem Otokar Březina. O tom, jak velký význam pro Otokara Březinu má Telč, je uvádí v památku „Stavitel chrámu“ Emanuel Chalupný: „*Počátky daly mu křídla, Telč podnět k rozmachu do výšin nadhvězdných.*“

V roce 1872, kdy reálka měla čtyři třídy, navštěvovalo tuto školu 88 veřejných žáků. Ve srovnání s rokem 1874, jak uvádí první roční zpráva, škola měla již 6 tříd a žáků veřejných 199. Do školy v tomto roce dále chodilo pět žáků soukromých a sedm mimořádných.³³

³⁰ Srov. *Výroční zpráva zemské reálky vyšší reálky v Telči, šk.r. 1908–1909*, s. 23-25.

³¹ Srov. *Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči vydaný k osmdesátému výročí ústavu*, s. 18.

³² Srov. *Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči vydaný k osmdesátému výročí ústavu*, s. 19-20.

³³ Srov. *První roční zpráva zemské reálky v Telči šk. r. 1874*, s. 29.

Na středních školách monarchie směli studovat pouze chlapci, dívkám studium bylo z mnoha důvodů odpíráno až do roku 1908. Ale i přesto je zmínka o první privatistce na telčské reálce roku 1875. V nadcházejících letech privatistek přibývá. Hned v dalším školním roce 1875–1876 přibylo pět privatistek, naposledy přibyly ve školním roce 1889–1899 čtyři privatistky. Od tohoto školního roku následovala další zmínka až ve školním roce 1908–1909, kdy koedukace byla již přípustná, a žákyň na škole přibývalo.³⁴

Za čtyřicet let působení ústavu v Telči (1871/72–1910/11) se zapsalo neuvěřitelných 12 269 žáků. Ale ke zkouškám dospělosti došlo pouhých 894 žáků, zbylých 11 375 žáků odešlo ještě před úplným dokončením studia. Toto tvrzení lze vysvětlit tím, že žáci pocházejí z různých vrstev společnosti. Většina žáků odešla již po IV. Třídě a věnovala se praktickému zaměstnání, zbylí nedostudovaní odešli spíše z důvodů toho, že neměli potřebnou vytrvalost a píli.³⁵

Velký dopad na žáky měla 1. Světová válka. V letech 1914–1917 bylo do války povoláno na 70 % všech těch, kteří ústav navštěvují nebo již dokončili studium. Do války byli povoláni i mladí mužové, kteří na zdejší školy dochodili jen 2. či 3. třídu a to díky svým zvláštním technickým dovednostem. Je až k údivu, že český národ, který byl tak nenáviděný, tvořil velkou část v rakouské armádě. Velký dopad světová válka měla na chod maturitních zkoušek, kdy se zkoušky museli konat v různých termínech, přizpůsobené válce. Žáci, kteří vykonávali činnou vojenskou činnost, dostali pro konání zkoušek dovolenou. Písemné zkoušky těmto žákům byly prominuty. Ústní zkoušky byly omezeny na nutnou orientaci. V době války se těchto „válečných zkoušek“ účastnilo 64 žáků.³⁶

2.5. Školní výuka a pomůcky pro výuku

Z první výroční zprávy z roku 1874 víme, že na žáky čekaly hodiny češtiny, němčiny, francouzštiny, dějepisu, přírodopisu, lučby (chemie), fyziky, zeměpisu, ale i krasopisu, náboženství, zpěvu či tělocviku.³⁷

³⁴ Srov. *Výroční zprávy 1875/76, 1889/90, 1908/09.*

³⁵ Srov. *XXI. jubilejní výroční zpráva zemské vyšší reálky v Telči, šk.r. 1911–1912, s. 36.*

³⁶ Srov. *Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči vydaný k osmdesátému výročí ústavu, s. 18-22.*

³⁷ Srov. *První výroční zpráva zemské reálky v Telči, s. 31–32.*

Výuka probíhala v najatých prostorách soukromých domů, kde chyběl nábytek, kamna, pomůcky pro výuku byly rozloženy po místnostech po zemi. Naštěstí tyto podmínky zažehnala výstavba nové budovy. Konec školního roku a předávání vysvědčení za školní rok 1875/76 byl již v nové budově. Následující školní rok byl již započat v nové budově a ústav se rozrostl o další třídu a stal se tak sedmitřídní reálkou. V tomto roce proběhly i první maturitní zkoušky, kterých se účastnilo šest žáků, kteří prospěli se známkou „dobře“ a dokonce dva žáci s vyznamenáním.³⁸

Na přelomu tisíciletí se zavádí do ústavu nová osnova pro všechny třídy ústavu, a to zahájení školním rokem 1900–1901. Jedná se o schválení vynesení c. k. ministerstva kultury a vyučování, kdy byl navýšen počet hodin českého a francouzské jazyka, přírodovědných předmětů a kreslení.

Pomůcky pro výuku byly buď zakoupeny, nebo byly dostány darem. Nejednalo se jenom o rozšíření knihovny vzdělávacími knihami, ale také o pomůcky zeměpisné, dějepisné, přírodopisné, chemické či tělovýchovné náčiní. Pomůcky pro zlepšení výuky každým rokem přibývalo.

³⁸ Srov. *Paměti zemské reálky v Telči.*, s.10.

3. Gymnázium v letech 1918–1938

3.1. Stručná charakteristika doby

Po dlouhých letech nejistoty nastalo období klidu a velkých změn. 28. října 1918 vzniká Československá republika. V osamostatněném státu dochází nejenom snaha o národnostní svobodu, ale i o demokratizaci politického řízení. Toto snažení o samostatný stát stál v popředí prof. Tomáš Garrigue Masaryk, který se 14. 11. 1918 stává prvním prezidentem samostatného Československého státu.³⁹ V zemi vzniká nejen rovnoprávnost mezi muži a ženami, ale i všech občanů. Nezáleží na tom, jakého jsou náboženství, či kolik mají majetku.⁴⁰ Byla zavedena osmihodinová pracovní doba, která vedla ke zlepšení životních podmínek.⁴¹ Roku 1935 se na místo prezidenta dostává Edvard Beneš. V tomto období Československo začíná ztrácet i velkou část své země. O to se zasloužil Adolf Hitler, který v Německu vedl nacionalisty.

V roce 1922 se uzákonila na místo šestileté školní docházky povinná osmiletá školní docházka, která vzešla v platnost školním rokem 1932/33. Nejnižším typem školy jsou tzv. školy obecné, které byly zpravidla osmileté. Žák tedy mohl absolvovat celou školní docházku na této škole. Jinak tomu bylo ale ve městech. Obecné školy byly pěti leté a žáci poté přecházeli na školy měšťanské s odbornými učiteli, které byly čtyřleté, ale čtvrtý ročník byl nepovinný. Měšťanské školy byly rozdělené na chlapecké a dívčí. Do škol středoškolského typu se mohli hlásit děti starší deseti let. Nejčastějšími typy středních škol v této době byly gymnázia a reálky. U reálek byla výuka sedmiletá, i když se uvažovalo o prodloužení doby na osm let. Gymnázia byla rozdělaná na klasická, kde se od prvního ročníku vyučovala latina, a reálná, kde se vyučovalo podle osnov reálek. Reálky oproti gymnáziím byly spíše technicky zaměřené.⁴²

³⁹ Srov. VACULÍK, J., ČAPKA J., *Nástin českých dějin 20. století*, Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 29.

⁴⁰ Srov. BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny Zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 1999-. ISBN 9788074321818, s. 239-240.

⁴¹ Srov. *Dějiny zemí koruny české*. Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-30-6, s. 168.

⁴² Srov. BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 1999-. ISBN 80-7185-264-3, s. 95-97.

3.2. Školní výuka

Novina o osamostatnění státu se šířila velmi rychle. První porada učitelského sboru se konala hned po zvrtném dni 28. říjnu 1918. Porada začala protokolovaným projevem: „*Sbor profesorský s myslí slavnostně povznesenou zasedl k první obdobní poradě tohoto školního roku a zároveň k první poradě za památného, nezapomenutelného vstupu českého národa do obnovené státní samostatnosti. Sbor proniknut city nebyvalé radosti i vědomím povinností ujímá se svého úkolu v ovzduší životadárné svobody národa. Jest odhodlán vychovávat mládež sobě svěřenou, využívaje právě, ušlechtilé svobody, posilován důvěrou, že v nové, bondá šťastnější budoucnosti zdaří se mu mládež studující uvést bez vážnějších nesnází v nové poměry a k opravdovému pojmání práce i svobody. V důsledcích toho sbor chce věnovati všechny své síly všem kulturním potřebám svého národa.*“⁴³ Začátek školní výuka v roce 1918/1919 byl na dva týdny přerušen kvůli probíhající chřipkové epidemii, která zasáhla nejenom město, ale i blízké okolí. Po chřipkové epidemii, 8. listopadu, byli žáci svoláni do tělocvičny, kde byli přivítáni ředitelem dr. Františkem Zvěřinou jako občani svobodného samostatného československého státu. Připomněl také významnost státního převratu, který je výsledkem národních sil doma i v zahraničí a který je spravedlivou odměnou za práci a utrpení. Po úvodním slovu pana ředitele se ujal slova prof. M. Divoký, který svůj proslov začal slovy z Komenského „Kšaftu“: „Věřím i já v Boha, že po přejití vichřic hněvu, hříchy našimi na hlavy naše uvedeného, vláda věcí tvých k tobě se vrátí, o lide český!“ Těmito slovy nastínil, za jakých okolností byl „Kšaft“ psán, a přes vzpomínky na historii českého národa se dostal až ke světové válce. Zde uvedl její příčiny a přes její průběh se dostal k samotnému závěru světové války. Neopomněl vyzdvihnout zásluhy T. G. Masaryka, Wilsona a dalších. Vysvětlil žákům smysl svobody, pojem národa, češství, ideály demokracie. Závěrem tohoto setkání se žáci a učitelský sbor rozloučil zazpíváním národní hymny „Kde domov můj“ a písně „Hej Slované“.⁴⁴

Velmi významným dnem pro ústav byl rok 1929, kdy ministerstvo školství povolilo přejmenování školy na počest básníka Otokara Březiny, který na škole

⁴³Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči vydaný k osmdesátému výročí ústavu, s. 22.

⁴⁴Srov. Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči vydaný k osmdesátému výročí ústavu, s. 22-23.

studoval 1883–1887. Ústav pro školní rok 1929–1930 již přijímá nový název: „Státní reálné gymnázium Otokara Březiny v Telči“. Tato změna vedla i ke změně výuky. Začala se výuka latiny. Ustálení změn ve výuce a výukové osnovy se na gymnázium projeví až ve školním roce 1932–1933.⁴⁵

3.2.1 Rozdíl ve výuce na reálce a reálném gymnáziu a následném uplatnění

Hlavním rozdílem, jak zmiňuje Eduard Lendl ve výroční zprávě školního roku 1928-1929 těchto dvou škol, je v počtu studovaných let. Na reálce se plného v zdělání dosáhlo za 7 let studia, kdež to na reálném gymnáziu je studium ukončeno zkouškou dospělosti až po 8 -letém studiu. Osnovy a hodinová dotace některých předmětů se skoro vůbec neliší. Jedná se o předměty náboženství, čeština, franština, dějepis, zeměpis, matematika, přírodopis, chemie, fyzika, psaní a tělocvik.⁴⁶ Reálné gymnázium si zakládá na jazykovém výcviku. Věnuje více hodin latině, němčině, franštině. Počet odučených hodin jazyků na reálném gymnáziu je srovnatelné odučených hodin kreslení a rýsování na reálce.⁴⁷ Tento fakt vede i k tomu, jaké uplatnění má absolvent reálky a absolvent reálného gymnázia. Je tedy jasné, že absolvent reálného gymnázia se otvírá volný přístup na jakoukoli vysokou školu. O tom i ve vyhlášce ministerstva kultu a vyučování ze dne 29. března 1909 se píše, že absolventi reálného gymnázia mají právo se zapsat na světské fakulty univerzit jako řádní posluchači, a pokud se absolventi reálného gymnázia hlásí na vysoké školy technické, zemědělské či zvěrolékařské jsou přijati ke studiu bezpodmínečně. Díky těmto podmínkám vzrůstá obliba těchto škol. A to nejen z důvodu velmi snadného přijetí na vysoké školy, ale i pro studenty, kteří jsou nadaní a chtějí přejít na jiný typ školy, mají velmi snadný přestup.⁴⁸

⁴⁵ Srov. *Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči* vydaný k osmdesátému výročí ústavu, s. 25-26.

⁴⁶ Příloha VI. *Porovnání hodinové dotace reálky a reálného gymnázia*

⁴⁷ Srov. *Výroční zpráva státní reálky v Telči za šk. rok 1928–1929*, s. 9.

⁴⁸ Srov. *Výroční zpráva státní reálky v Telči za šk. rok 1928–1929*, s. 9.

3.3. Školní akce a slavnosti ústavu

Dne 19. prosince se sešlo žactvo na školní slavnost, kde se oslavoval návrat prezidenta T. G. Masaryka na své vlasti. Tělocvična na tuto počest byla vyzdobena obrazem Masaryka a Wilsona, které byly doplněny květinami. Prvního slova se ujal ředitel, kde se opět vrací k datu převratu, 28. října. Slova se také ujal prof. M. Divoký, který hovořil o prezidentovu životu. Vyzdvihuje jeho vlastnosti, které ho činí neobyčejným člověkem, jeho přínos ve vědě, v náboženství, v umění, ale i v otázkách mravních. Prof. František Kasalý na konci školní slavnosti přednesl básně St. K. Neumana a A. Sovy. Žáci se opět slavnost zakončili zpěvem národní české a slovenské hymny.⁴⁹

Dne 7. března 1919 byla na počest prezidentových narozenin uspořádána přednáška o jeho názorech, recitovány byly Bezručovy básně a přednáška byla zakončena národní hymnou.⁵⁰

V den národního svátku, 1. května, se konalo sázení stromů svobody. Přizváni byli nejen žáci všech místní škol, ale také občané. Vysázeny byly čtyři lípy svobody a dva jasany na počest Masaryka a Wilsona.⁵¹

Nejenom výše uvedené významné dny byly každoročně oslavovány. Uctívána byla i památka mistra Jana Husa či J. A. Komenského.

13. červen 1928 byl pro místní obyvatelstvo města Telče velmi významný. Do města zavítal prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Ten byl přivítán davy místních, ale i vzdálenějších obyvatel, žáky, místní mládeží, úředníky a zástupci kulturního a politického života.⁵²

⁴⁹ Srov. *Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči* vydaný k osmdesátému výročí ústavu, s. 24.

⁵⁰ Srov. *Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči* vydaný k osmdesátému výročí ústavu, s. 24.

⁵¹ Srov. *Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči* vydaný k osmdesátému výročí ústavu, s. 24-25.

⁵² Srov. *Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči* vydaný k osmdesátému výročí ústavu, s. 25.

3.3.1 Tomáš Garrigue Masaryk v Telči

Největší událostí pro rok 1928 byla návštěva pana prezidenta T. G. Masaryka, kterou podrobně popsal ve výroční zprávě 1927-1928 Method Divoký a ze které je čerpán následující text.

13. června 1928 kolem 11. hodiny se žáci i se svými učiteli shromáždili před budovou reálky, která byla bohatě vyzdobená. Ovšem největší slavnost se konala na náměstí před radnicí, kde stály davy lidí nejen místních, ale i z okolních měst. Po odbití poledne byl spatřen prezidentův automobil. T. G. Masaryka přivítaly nejen davy lidí, ale i poslanec František Staněk za členy Národního shromáždění, poté se ujal slova starosta města Telče E. Verner, který pana prezidenta uvítal slovy: *„Pana presidente! Vzpomínky našeho města na památný 28. říjen jsou korunovány událostí, po níž jsme všichni již dávno toužili. Dnes, v jubilejním 10. roce našeho osvobození, vítáme s city radostnými a slavnostními milovanou hlavu své svobodné republiky. Kus historie našeho města hledí těmito starobylými štíty na tuto vzácnou událost. Naše město, jež pamatuje již Přemyslovce 12. století, mělo svůj rozkvět v oněch dobách, o nichž Zikmund Winter napsal pěknou knihu „Zlatá doba měst českých“. Bylo i často navštíveno pohnutými událostmi dějin českých; táhly tudy voje Valdštýnovy i voje švédské! Úpadek i vzkříšení národa měly své ohlasy i v našem městě. Ale Telč nechce žít jen historickými vzpomínkami. Usilujeme vybavit kulturní i hospodářské síly našeho města, jež dlouho bylo stranou světového ruchu i velkých komunikací. Usilujeme zejména rozhojnit komunikace železniční, již západní Morava má nedostatek. Naše naděje na pozvolný rozkvět města vyrostly osvobozením starého českého státu, jemuž přejeme upevnění, míru a zvelebení. Vám pak, pane presidente, ještě mnohých a šťastných let požehnané práce a dovršení Vašich krásných a šlechetných myšlenek a tužeb!“*⁵³ Natož pan prezident odpověděl: *„Jsem rád, že jsem navštívil toto starobylé město a kraj. Je správné, že se domáháte zlepšení a rozšíření komunikačních prostředků. Máme na hradě pražském zdejší moravskou žulu, připomínající nám Váš kraj a jeho potřeby.“*⁵⁴

⁵³ Výroční zpráva státní reálky v Telči, šk. rok 1927-28, s. 1-2.

⁵⁴ Výroční zpráva státní reálky v Telči, šk. rok 1927-28, s. 2.

Pana prezidenta přivítali milými slovy i starostové města Dačic a Slavonic. Na slova starosty města Slavonic, který mluvil za dobře smýšlející německé obyvatelstvo, na něž prezident reagoval takto: „*Pane starosto, děkuji Vám pěkně za Vaši laskavost a prosím Vás, abyste svým spoluobčanům tlumočil mé nejlepší pozdravy. Jsem přesvědčen, že všichni spoluobčané republiky, kteří to dobře myslí, se spojí ke svorné spolupráci.*“⁵⁵

Kolem 15. Hodiny odjíždí prezidentův automobil za bouřlivého volání obyvatelstva.

3.3.2. 80. výročí státního československého reálného gymnázia Otokara Březiny v Telči

Velmi výjimečným rokem pro reálné gymnázium je rok 1932, kdy ústav slaví 80. let své existence. Na popud takto významného jubilea se někteří profesori, rodiče žáků a bývalí žáci ústavu rozhodli vydat k tak významnému jubileu památník s řadou zajímavých statistik, příspěvků, seznamem žáků a profesorů a jejich činnosti, který bude dokládat bohatý život ústavu od jeho počátku do současnosti. Přípravy na slavnost vypukly již ve školním roce 1931/1932, kdy profesorský sbor s ředitelem Dominikem Kociánem rozeslal výzvy bývalým žákům a profesorům, aby sepsali své vzpomínky pro ústavní památník.⁵⁶ Ukázkou přihlášky ke sjezdu bývalých žáků a profesorů přikládám do přílohy.⁵⁷

Slavnost byla zahájena 25. června žákovskou akademií, na které se zazpívali, zatančili a zacvičili nejen žáci právě studující, ale i abiturienti ústavu. Následující den byl na programu průvod od ústavu k radnici, kde byla zazpívána Státní hymna, poté se ujal slova pan ředitel a pan učitel J. Dvořák. Na programu byly i závody na kolech žáků nižších i vyšších tříd. Délka trati byla přibližně 5 kilometrů a žáci vyšších ročníků museli trať absolvovat dvakrát. První místo z nižších tříd obsadil žák František Novák z II.A a z vyšších ročníků vyhrál Oldřich Burian z VI. Odpoledne průvod pokračoval k sokolskému cvičišti, kde po proslovu profesora M. Divokého zacvičili žáci prostná cvičení a hráli se závodivé hry, volejbal.⁵⁸

Během slavnostních dnů byla v budově ústavu výstava nejen fotografií absolventů, ale i práce z rukodělného vyučování či výkresy žáků. Ústavu k tomuto jubileu byla

⁵⁵ *Výroční zpráva státní reálky v Telči, školní rok 1927-28, s. 2.*

⁵⁶ *Srov. Paměti zemské reálky v Telči, s. 213-214.*

⁵⁷ Příloha VII. Přihláška k 80. výročí.

⁵⁸ *Srov. Paměti zemské reálky v Telči, s. 215-217.*

věnována bustu Otokara Březiny od akademického sochaře Františka Foita. Tento dar si zasloužil čestné místo, a proto byla bronzová busta umístěna do mezipatra před prvním poschodím.⁵⁹

Sjezdy žáků, učitelů a profesorů byly naplánované na 14. – 16. srpna 1932. Nahlášeno bylo 154 bývalých žáků, kteří byli ubytováni v hotelích, ale i v rodinách. 14. srpna začala slavnostní schůze na náměstí, kde shromážděné uvítal starosta města Telče pan E. Verner, za ústav pan ředitel D. Kocián, který nezapomněl na zemřelé profesory a žáky, a omluvil ty, kteří se ze slavnosti omluvili. Slova, z bývalých žáků, se chopil František Staněk, po kterém se ujali slova nejenom vrchní školní rada Alois Ždímal, za rodičovské sdružení Josef Dvořák, ale i bývalý profesor z telčské reálky Ladislav Demkov. V odpoledních hodinách se bývalý profesori, žáci a hosté přesunuli k budově ústavu, kde na nádvoří promluvil univerzitní profesor dr. Miloslav Hýsek. Na nádvoří ústavu si slavnostně pan ředitel převzal bustu pana Březiny.⁶⁰

Žáci místního ústavu vznesli holt i panu prezidentu: „*Při zahájení osmdesátého výročí ústavu, který v dobách svých začátků byl prvou českou reálkou na Morově, zalétáme v mysli k Vám, pane presidente, abychom vyslovili Vám své nejsrdečnější díky za veškerou práci a námahu, kterou umožnil jste osamostatnění našeho státu a tím zajistil nám možnost vzdělávati se jazykem mateřským.*“⁶¹

15. srpna se konala prohlídka školy, kde probíhala výstava, která zůstala pozornosti ještě celý srpen.

Slavnosti konající se k výročí telčského ústavu vynesly na darech či sponzorských darech částku 25 627, 55 Kč.⁶²

⁵⁹ Srov. *Paměti zemské reálky v Telči*, s. 218.

⁶⁰ Srov. *Paměti zemské reálky v Telči*, s. 220-223.

⁶¹ *Paměti zemské reálky v Telči*, s. 224.

⁶² Srov. *Paměti zemské reálky v Telči*, s. 223.

3.4. Přehled učitelů

Začátkem školního roku 1928–1929 odešel do výslužby nynější ředitel školy dr. František Zvěřina, který ve své funkci působil od listopadu 1916. Do ústavu vložil spoustu energie a zasloužil se o vybavení fyzikálního a přírodopisného kabinetu. Většinu vybavení dokonce financoval z vlastních peněz. Na jeho místo byl zvolen Dominik Kocián.⁶³

Jendou ze zajímavostí telčské reálky, i když ne úplně související s historií ústavu, je profesor českého a francouzského jazyka Eduard Lendl, který byl již zmíněn výše a který na telčské reálce vyučoval v letech 1921–1930. Pro fanoušky českého tenisu je příjmení zřejmě velmi povědomé. Ivan Lendl, světová jednička českého tenisu, je v příbuzenském vztahu s profesorem Eduardem Lendlem, který působil na telčské reálce.

64

⁶³ Srov. *Gymnázium Otokara Březiny v Telči*, s. 25.

⁶⁴ Srov. *Gymnázium Otokara Březiny v Telči*, s. 25.

4. Gymnázium V Telči v letech 1938–1945

4.1. Stručná charakteristika doby

Na podzim roku 1938 se Adolf Hitler rozhodl obsadit pohraničí Československa, jako boj za práva německé menšiny na našem území. 29. září 1938 se v Mnichově sešli zástupci Německa (Adolf Hitler), Itálie (Benito Mussolini), Velké Británie (Nevile Chamberlain) a Francie (Édouard Daladier), aby oficiálně schválili a podpisem stvrdili tzv. Mnichovskou dohodu.⁶⁵ Díky silnému nátlaku ze strany Adolfa Hitlera se tehdejší prezident Eduard Beneš a ministr zahraničních věcí Kamil Krofta rozhodli odstoupit ze svých postů. Prezident Eduard Beneš tajně odcestoval do Anglie a ministr Kamil Krofta byl zadržen gestapem a v roce 1945 ve vězení zemřel.⁶⁶

V listopadu 1938 se dostává do čela pomnichovské Česko – Slovenské republiky Emil Dominik Josef Hácha. 15. března 1939 se stal protektorátním prezidentem a ve své funkci zůstal až do zániku protektorátu, května 1939.⁶⁷ Vznikem protektorátu Čechy a Morava, kdy byla řada Čechů nucena odejít z pohraničí, zbyla v pohraničí sice menšina Čechů, ale silná menšina. To ale neměnilo nic na faktu, že Češi byli sesazeni z vyšších funkcí, v kinech byly promítány filmy bez českých titulků, zanikaly podnikatelské vrstvy. Němci obsazovali úřady, obchody, banky, dokonce se dostali i do průmyslu. Češi naopak byli posíláni do nacistického Německa, kde byli nuceni k práci v nelidských podmínkách.⁶⁸ I přesto bylo zachováno české četnictvo a některé české státní společnosti, které bylo pod neustálým dohledem tzv. oberlandráty. Česká společnost byla rozdělena na dva tábory, nebyla jednotná. Na jedné straně se rodily odbojové organizace a na straně druhé kolaborantská skupina.⁶⁹

V době okupace je náboženství a církve pod drobnohledem. Kněží byli odvezeni do koncentračních táborů, kláštery byly obsazené a díky tomu i omezené bohoslužby.

⁷⁰ Publikace *Kříž pod rudou hvězdou* uvádí, že do koncentračních táborů bylo celkem

⁶⁵ Srov. LACH, J. a kol. *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tisk, s. r. o., 2013, s. 47.

⁶⁶ Srov. KÁRNÍK, Z. *Malé dějiny československé 1867-1939*, Praha: Dokořán, s. r. o., 2008, s. 373.

⁶⁷ Srov. LACH, J. a kolektiv, *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tisk, s. r. o., 2013, s. 65.

⁶⁸ Srov. LACH, J. a kolektiv, *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tisk, s. r. o., 2013, s. 59.

⁶⁹ Srov. VACULÍK, J., ČAPKA J., *Nástin českých dějin 20. století*, Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 80.

⁷⁰ Srov. LACH, J. a kolektiv, *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tisk, s. r. o., 2013, s. 65.

odvedeno cca 500 kněží a řeholníků.⁷¹ Kněží a řeholníci byli odvedeni do koncentračního tábora Dachau, který byl nazýván „největší evropskou farou“. ⁷² Do škol a učeben se na stěny vrátily kříže. Byly zakázány protikatolické a ateistické organizace. České vysoké školy byly uzavřeny a střední školy byly omezeny počtem žáků. ⁷³ V období okupace žilo v pohraničí stále velmi početné množství Čechů, a tak byly zřizovány i školy menšinové. Jednalo se o školy, které navštěvovali žáci jiného národa. Menšinové obecné školy se zřizovaly v obcích pro více jak 40 žáků. Pro vznik školy měšťanské menšinové se muselo do školy hlásit minimálně 400 žáků jedné národnosti.⁷⁴ Lidé také trpěli nedostatkem potravin. Byla to doba plná nejistoty a nedostatku.

Za vznik druhé světové války, která se připisuje září 1939, může selhání Versailleského systému. Německo podepsalo smlouvu o neútočení s SSSR a zaútočili společně na Polsko. Dále Francie a Británie vyhlásila roku 1940 Německu válku. Francie ale Německu podlehla. Německo včele s Adolfem Hitlerem roku 1941 napadlo sovětský svaz a tím došlo k obratu, dobytí Berlína a porážka samotného Německa. Do války se v roce 1943 zapojily i americké síly. Druhá světová válka si vyžádala přes 60 miliónů obětí, z toho asi 6 miliónů Židů, kteří byli vyvražďováni v koncentračních táborech. ⁷⁵

Po velmi krátkém působení prezidenta Emila Háchy nastupuje 21. července 1940 na jeho místo opět Edvard Beneš.

⁷¹ Srov. SVOBODA, R. A KOL., WEIS, M., *Kříž pod rudou hvězdou*. České Budějovice: Nakladatelství JIH 2009, s. 45.

⁷² Srov. LACH, J. a kolektiv, *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tisk, s. r. o., 2013, s. 65.

⁷³ Srov. LACH, J. a kolektiv, *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tisk, s. r. o., 2013, s. 52.

⁷⁴ Srov. BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 1999-. ISBN 80-7185-264-3., s. 95-96.

⁷⁵ Srov. LACH, J. a kolektiv, *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tisk, s. r. o., 2013, s. 49.

4.2. Reálné gymnázium v době okupace

V kronice pro školní rok 1939–1940 je uvedeno, jaká je doba okupace. „*Abychom vyšli z této doby zmatku a abychom si zachovali české jádro, poctivé jméno a nezlomili vůli navzdory všem. Okusili jsme samostatnost, je to silné a opojivé, silnější než myšlenky nacismu. Masaryk věřil, věří Beneš, věříme i my. Silná víra hory přenáší a přenesení nás, jestliže nezklameme my, neukážeme-li se v této době malými.*“⁷⁶ Okupace nedovolovala jakékoli novostavby, přístavby a nástavby, ale dovolovala budovy opravovat a spravovat. I ústav potřeboval opravit, ale město na to nemělo dostatek finančních prostředků, a tak došlo 24. května 1940 ke komisionálnímu řízení. Ze zasedání vyšel protokol, který rozděluje opravy na budově jako opravy udržovací, které obstará město, a opravy, které zhodnotí školu a budou hrazena z příslušných ministerstev.⁷⁷ Z budovy školy musely zmizet obrazy všech osob, které se jakkoli podíleli na vzniku Československé republiky, české názvy, dokonce i školní kronika byla označena jako „závadná“ a musela být zapečetěna. Paměti zemské reálky se loučí se slovy: „*Tak se loučím se zápisy vedenými od roku 1871/72, kdy byla v Telči zřízena zemská čtyřtřídní reálka s vyučovacím jazykem českým. Dočkáš se, milá kroniko, ... či propadneš novým Kronikářům?*“⁷⁸

V létě 1941 byly provedeny úpravy v budově školy, jak popsal v kronice správce Bohuslav Roztočil. „*Během hlavních prázdnin 1941 byly prováděny hlavní práce při renovaci školní budovy. Byly opraveny fasády, vyparketovány podlahy a vymalovány učebny a kabinety. Část oken byla vyměněna. Byla provedena úprava záchodů se splachovacím zařízením, oprava půdní dlažby, komínů, podezdívek na půdě, odpadového potrubí v záchodech. Byly provedeny nátěry dveří a oken ve školních místnostech. Byly vyměněny zámky u všech dveří. Byly vydlážděny chodby, vymalovány chodby a schodiště, provedeny obklady soklu na chodbách a schodištích. Byly provedeny potřebné úpravy v bytě ředitele a školníka. Renovační práce, jak jsou zde zhruba uvedeny, byly prováděny ještě v měsících září, říjnu a listopadu 1941. Jejich náklad si vyžádal obnosu (nevyplněno).*“⁷⁹

⁷⁶ Paměti zemské reálky v Telči, s. 238.

⁷⁷ Srov. Paměti zemské reálky v Telči, s. 239.

⁷⁸ Paměti zemské reálky v Telči, s. 240.

⁷⁹ Kronika ústavu od 1940/41, s. 8-9.

4.3. Osudy gymnázia v době druhé světové války (Protektorát Čechy a Morava)

Doba válečných let s sebou přinesla mnoho změn. O atmosféře školy mluví i fakt, že se vystřídal v čele ústavu pět ředitelů. Největší změnu gymnázium zaznamenalo po návštěvě inspekce, která měla velký dopad na chod školy. Inspekční rada ve věci: Redukce českého školství v protektorátu Čechy a Morava rozhodla takto: „*Na základě zmocnění daného zdejšímu úřadu ministerstvem školství a národní osvěty ze dne 10. července 1941, číslo 85222/41-1/3, zrušuji s platností od počátku školního roku 1941/42, tj. od 1. září 1941, postupně počínaje ve školním roce 1941/42 první třídou reálné gymnázium v Telči. O tom informuji za dalším neodkladným opatřením. Náměstek předsedy: Rotter*“⁸⁰ Školní rok 1941/42 opravdu začal zavřením první třídy a v létě 1942 musela být vyklizena budova gymnázia v dnešní ulici Masarykova, díky tomu se škola přestěhovala do budovy školy obecné a měšťanské.⁸¹

Školní rok 1942/1943 se neotevřel třída druhá a pátá a následující rok třída třetí a šestá, v roce 1944/1945 čtvrtá a sedmá. V posledním roce války měl tedy ústav pouze oktávu, která měla 12 chlapců a 11 dívek.⁸²

Školní rok 1944/45 počal 5. září 1944, ale na výnos zemského úřadu na Moravě z 8. září 1944, č. 58 750/44 – II/2, dne 9. září 1944, bylo vyučování v osmých třídách zastaveno a žáci byli povoláni do práce. Studenti nebyli o zkoušku dospělosti ochuzeni. Maturitu vykonali až v osvobozené republice, ale museli absolvovat tříměsíční kurz. Tímto rozhodnutím končí telčské gymnázium v Telči a dnem 31. října 1944 přestává ústav existovat. Veškeré ústavní sbírky, knihy byly převedeny do německých škol v Jemnici, Třebíči, Velkém Meziříčí a Nové Říši, archiv s dokumentací byly dány do správy Třebíčského reálného gymnázia.⁸³

⁸⁰ Výroční zpráva Březinova stát. reál. gymnasia v Telči za školní rok 1939/1947, s. 10.

⁸¹ Srov. Kronika ústavu od roku 1940, s. 20-21.

⁸² Srov. Výroční zpráva Březinova stát. reál. gymnasia v Telči za školní rok 1939/1947, s. 10.

⁸³ Srov. Kronika ústavu od roku 1940, s. 39-40.

4.4. Vyučování a zájmová činnost v době okupace a v druhé světové válce

První školní den školního roku 1938/39 byl 2. září, kdy se zapsaným žákům vyložil školní řád a řádné vyučování začala 5. září 1938. Mobilizace, vyhlášená 24. září 1938, měla velký vliv na chod školy. Do 18. října 1938 se vyučování setkávalo s nedostatkem profesorů a zredukováním autobusové a železniční dopravy. Ani druhé pololetí se neobešlo bez obtíží. V ústavu bylo ubytováno v tělocvičně a ve třídách I ab říšské vojsko, ale vyučování nebylo přerušeno.⁸⁴

Školní rok 1939/40 začal válkou Německa s Polskem. Důsledky, které s sebou přinesl začátek války, měly dopad i na školu. Veškeré knihy, které hovořily o předmnichovské republice, byly zcela odstraněny, z některých byla vyjmuta či začerněna tzv. závadná místa. Učebnice koncem tohoto školního roku byla zcela odejmuta z oběhu. Jednalo se o učebnice němčiny, dějepisu, češtiny, zeměpisu, vlastivědy a filosofie. Učebnice, které směli profesori a žáci používat, musel schválit říšský protektor. Cenzura se nedotkla nejen učebnic, knih, ale i ostatních pomůcek či zařízení školy.⁸⁵

Od roku 1939, kdy vznikl protektorát Čechy a Morava, dochází ke změně maturitních zkoušek. Novým výnosem Ministerstva školství a národní osvěty⁸⁶ ze dne 28. 2. 1942, se změnila náplň povinné maturity. Při vykonávání zkoušky dospělosti musel zkoušející odpovídat alespoň z jednoho předmětu německy. Pro zkoušející bylo nepříjemnou změnou i to, že zkoušejícím profesorům připadla jen poradní role. Hlavní slovo a rozhodovací právo měli předsedové komise.⁸⁷ Ve výnosech MŠANO se objevil požadavek na zkoušku z němčiny. Zkoušející měl ukázat, jak se dovede vyjadřovat v německém jazyce či jak nahlíží na současné dění ve Velkoněmecké říši.⁸⁸

Velký vliv na výchovu a politickou situaci měl film, proto od školního roku 1942/43 byla zavedena povinná školní představení. Filmová představení nebyla jen

⁸⁴ Srov. *Výroční zpráva stát. reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči za šk. rok 1938-39*, s. 8.

⁸⁵ Srov. *Paměti zemské reálky v Telči*, s. 238.

⁸⁶ Výnos MŠANO ze dne 28. 2. 1942, č. 19623-II, o změně předpisů o zkouškách dospělosti na středních školách s českým jazykem vyučovacím (č. 33/1942 Věstníku).

⁸⁷ Srov. *Věstník ministerstva školství, roč. 24, 1942, č. 4*, s. 180.

⁸⁸ Výnos MŠANO ze dne 28. 2. 1942, č. 19623-II, o změně předpisů o zkouškách dospělosti na středních školách s českým jazykem vyučovacím (č. 33/1942 Věstníku).

poučná, ale měla mládež vychovávat k „říšské myšlence“ a chápat smysl „tisícileté římské říše národa německého“ a jejího „historického poslání“. ⁸⁹

Další zajímavostí je zavedena od školního roku 1943/44 čtyřstupňová klasifikace chování a šestistupňová klasifikace prospěchu. Ta se potom promítla do celkového prospěchu. Celkový prospěch měl pět stupňů – prospěl s vyznamenáním, dobře, uspokojivě, prospěl, neprospěl. Prospěl „s vyznamenáním“ se dával pouze za mimořádné výkony.⁹⁰

Na gymnáziu byla celá řada kroužků a spolků. Ty byly ale bohužel v době okupace zakázány, proto se žáci a profesori realizovali ve sportu a kultuře. Jedním z kroužků, který měl velkou úroveň na telčském gymnáziu, byl recitační kroužek pod vedením profesora V. Müllera. Kroužek byl zaměřen na recitaci, rozbor literárních děl a na vlastních pokusech o literární dílo. Sám profesor byl velmi nadějným spisovatelem. Při škole fungoval i studentský orchestr a sbor. Byly pořádány školní akademie a mnoho dalších akcí.

⁸⁹ Srov. *Výroční zpráva 1942/43*, s. 21.

⁹⁰ Srov. *Věstník ministerstva školství*, roč. 1, 1943, č. 8, S. 209-210, Výnos z 28. 5. 1943, č. 28.834-II.

5. Gymnázium v Telči v letech 1945–1952

5.1. Charakteristika doby

Konec druhé světové války vedl i k obnovení území Československa. Díky obavám a strachu z Německa vedl ke spojenectví se SSSR a připojení Podkarpatské Rusi ke zmiňovanému SSSR.⁹¹ Je potlačována důležitost americké armády, která měla zásluhu při osvobození západních Čech. Ve společnosti se vyzdvihuje Rudá armáda v čele s J. V. Stalinem. Stalinův kult osobnosti se v české společnosti ve velké míře prosazuje až po roce 1948. V říjnu 1945 byly podepsány Benešovy znárodnovací dekrety, a díky nim průmyslové podniky a podniky, které měly více jak 500 zaměstnanců, přešly do majetku státu.⁹²

Díky přetrvávajícím politickým sporům podalo několik ministrů nekomunistických stran demisi. Chtěli tak poukázat na vládní krizi a rozpor v koalici Národní fronty. Této situace využili komunisté a od února 1948 převzali svojí moc na svou stranu. Komunisté postupně ovládli státní správy, vybudovali aparát Sboru národní bezpečnosti, ovládli nekomunistické strany i s parlamentem.⁹³ V této době ztrácí i kultura svůj význam, samostatnost a stává se závislou na komunistickém režimu. Jediným masovým zprostředkovatelem politické situace této doby byl film. Později se k filmu připojuje i televize.⁹⁴

Začíná se rozvíjet zdravotnictví, kulturní a veřejný život, ale i školství.⁹⁵ 4. května 1945 byl vyhlášen „Košícký vládní program“, který usiloval o zrušení německých škol, a naopak obnovu českých a slovenských škol, ale i škol mateřských. Škola by měla být zpřístupněna co nejširší vrstvě společnosti.⁹⁶ V této době se dostává do funkce ministra školství Zdeněk Nejedlý, který je představitel levice a zastává program „jednotné školy“. Zákon o základní úpravě jednotného školství vešel v platnost 1. září 1948.⁹⁷ Tento zákon prosadila politická strana KSČ, ve které se povinná školní docházka mění na povinnou školní docházku od šesti do

⁹¹ Srov. VACULÍK, J., ČAPKA J., *Nástin českých dějin 20. století*, Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 97.

⁹² Srov. LACH, J. a kolektiv, *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tisk, S. r. o., 2013, s. 74.

⁹³ Srov. LACH, J. a kolektiv, *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tisk, S. r. o., 2013, s. 79.

⁹⁴ Srov. LACH, J. a kolektiv, *České země a Československo ve 20. století*, Praha: Rep Tisk, S. r. o., 2013, s. 82.

⁹⁵ Srov. AUGUSTA, Pavel. *Dějiny českých zemí v obrazech: od pravěku po současnost*. Ilustroval Lubomír ANLAUF. Praha: Albatros, 2006. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 8000017040. s. 30.

⁹⁶ Srov. CIGÁNEK, R. *Politický zápas o jednotnou státní školu 1945-1949: sborník z konference konané dne 25. listopadu 2009 v Praze*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-802-4616-117. s. 21.

⁹⁷ Srov. *Zákon o základní úpravě jednotného školství – Předpis č. 95/1948 Sb.*

patnácti let. S platností nového školského zákona přicházejí i nové učební plány, osnovy, učebnice s politickou ideologií.⁹⁸

5.2. Znovuobnovení gymnázia

V květnu 1945, po osvobození Československa, se sešli bývalí profesori gymnázia, kteří se rozhodli obnovit zrušenou školu. Vše šlo velmi rychle. 15. května svolali žáky a 22. května bylo zahájeno vyučování v oktávě. Pozdě do školních lavic usedají i další třídy. Školní rok byl ukončen až 19. července 1945. Žáci oktávy po úspěšném absolvování zkoušky dospělosti dostali vysvědčení 15. září 1945. Školní rok byl sice zahájen velmi rychle, ale byla nutná obnova budovy, hledání poztráceného inventáře či posílit učitelský sbor. Školní rok v osvobozené republice byl již zahájen v budově Masarykově ulici s navráceným čestným názvem „Březinovo reálné gymnázium v Telči“. Učitelský sbor byl posílen o nové tváře, ale vypomohli i profesori v penzi. Pro školní rok 1945/46 sčítal učitelský sbor 24 členů a do školních lavic zasedlo 339 žáků.⁹⁹

Po řediteli Františku Skoumalovi, který na škole v této funkci působil od roku 1945 do roku 1948, nastupuje na jeho místo František Navara.

„Po osvobození naší vlasti Rudou armádou bylo gymnázium v Telči, fašisty zrušené, znovu otevřeno, a když po vítězství pracujícího lidu nad reakcí v únoru 1948 padly poslední zábrany, otevřely se všem našim školám nové perspektivy skutečně demokratické, vlastenecké a socialistické výchovy. Význam školy a školní výchovy stoupl celé předchozí době nesmírně. Škola je dnes, jak řekl náš prezident soudruh Klement Gottwald, hlavním činitelem výchovy nových občanů republiky. Škola a její učitelé, kteří jsou velmi slušně hmotně zajištěni, mají dnes ke své práci všechny základní podmínky: zákon o jednotné škole a zákon o vysokých školách. Školy dnes pracují podle nových učebních osnov, pro většinu učebních předmětů jsou vydány i nové učebnice. ČSM buduje na školách své pionýrské a školské skupiny, které se postupně stávají důležitým pomocníkem školy. Na školy nastoupil nemalý oddíl mladých nadšených učitelů. Další pravidelný příliv mladého učitelstva je zajištěn

⁹⁸ Srov. VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

⁹⁹ Srov. *Kronika ústavu od roku 1940*, s. 50.

novými pedagogickými gymnasii a pedagogickými fakultami. Velkou pomoc a péči poskytuje naší škole KSČ, protože jí záleží nesmírně na tom, jaká mládež nám na školách roste. Hlavním vyučovacím úkolem je dáti žákům pevný vědecký světový názor na podkladě marxismu-leninismu a svěsti vítězný boj s posledními zbytky idealistického tmářství. Naše dnešní škola má velkého rádce, prezidenta soudruha Gottwalda, velkého přítele v osobě ministra školství, věd a umění S. Dr. Zdeňka Nejedlého a největšího učitele všech dob, vůdce pokroku generalissima J. V. Stalina...“¹⁰⁰

Změny, které přinesl školský zákon o jednotné škole, se nevyhnuly ani škole v Telči. Tento zákon z roku 1948 vystřídal roku 1953 nový školský zákon, který ruší jednotnou školu, a tím se zkracuje školní docházka a gymnázia se mění na tzv. jedenáctileté střední školy. I gymnázium v Telči se po roce 1953 změnilo na jedenáctiletku.¹⁰¹

5.3. Vyučování a mimo školní aktivity gymnázia v poválečné době

V poslední školní výroční zprávě, která vyšla pro rok 1947/1948, se přehledně dozvídáme o průběhu školního roku. Tento rok probíhal zcela normálně. Řádná výuka, výlety, inspekce, mimoškolní aktivity, divadelní a filmová představení. Jako doplněk vyučování se konaly exkurze do různých podniků, např. sklárny v Janštýně, družstevní lihovar, sýrárnu, mlékárnu, sběrnou vajec a umělou líheň v Telči, továrnu na masné výrobky ve Studené. Žáci navštívili i divadelní představení v Horáckém divadle, byly promítány i filmy jakožto doplněk vyučování. V tomto roce žáci 8. tříd absolvovali kurs pro knihovníky, kde si mohli prohlédnout městskou veřejnou knihovnu v Telči a seznámit se s administrativním vedením knihovny.¹⁰²

Ve školním roce 1950/51 byly zavedeny zájmové kroužky. Jednalo se o kroužky fyzikální, technické, chemické, tělovýchovné, loutkářské, ale i hudební. V tomto roce o letních prázdninách se žáci a učitelé účastnili chmelových brigád a výpomoc při žních. Při těchto brigád bylo odpracováno 33 799 hodin. Milada Štěpánová byla

¹⁰⁰ Almanach Březinova gymnasia v Telči vydaný k 100. výročí založení školy, s. 12.

¹⁰¹ Srov. Kronika ústavu od 1940/41, s. 161.

¹⁰² Srov. Výroční zpráva 1947/48, s. 45.

odměněna 3. místem za česání chmele v celostátní soutěži.¹⁰³ Těchto chmelových brigád se škola zúčastnila ještě několikrát a v roce 1952 vyhrála 1. místo o nejlepší kolektiv při chmelové brigádě.¹⁰⁴

8. 12. 1950 do školy zavítala inspekce, která svoji inspekci vykonal Josef Hromádko v hodinách dějepisu, zeměpisu, filosofii, deskriptivní geometrie, němčině a češtině. V roce 1950 si žáci připomínali i narozeniny slavných politiků. 23. listopadu si žáci připomněli 54. narozeniny Kl. Gottwalda či 21. prosince 71. narozeniny J. V. Stalina.¹⁰⁵

¹⁰³ Srov. *Kronika ústavu od 1940*, s. 149-150.

¹⁰⁴ Srov. *Kronika ústavu od 1940*, s. 153.

¹⁰⁵ Srov. *Kronika ústavu od 1940*, s. 150-151.

Závěr

Tato práce je jen střípkem z historie telčské školy, do které jsem čerpala převážně z dochovaných výročních zpráv, školních kronik, pamětníků, památníků, almanachů a další literatury. Cílem práce bylo zachytit historii telčské školy nejen v jednotlivých historických etapách, ale i politický vliv na vývoj a činnost školy.

Před samotnou historií této školy jsem se ve stručnosti zaměřila na školství v Telči do roku 1852. Následujících sto let školy jsem rozdělila do čtyřech hlavních kapitol, které jsem dále členila podle toho, co mělo vliv na další rozvoj školy nebo mi přišlo zajímavé zmínit. Některé věci vlivem omezení rozsahu práce nebylo možné rozepsat podrobněji nebo zmínit vůbec, což je velká škoda, protože zajímavých věcí okolo gymnázia v Telči je opravdu hodně.

Ke zpracování práce jsem použila metodu komparativní a přímou. Hledání a pročitání v dochovaných materiálech pro mě bylo velmi zajímavé, ale časově velmi náročné, protože veškerý dochovaný materiál je pouze v tištěné podobě, tudíž jsem většinu času při bádání strávila na gymnáziu ve studovně. Další literaturu jsem čerpala z knihovny Univerzitního centra v Telči. Toto centrum se momentálně nachází v budově, kde dříve byla jezuitská kolej. V práci lze samozřejmě pokračovat dál několika směry.

Doufám, že práce bude k užitku pro další badatele a přispěje k většímu zmapování školství v Telči.

Prameny a literatura

Tištěné rukopisy

Almanach Březinova gymnasia v Telči vydaný k 100. výročí založení školy

Almanach Březinova gymnasia v Telči vydaný k 100. výročí založení školy

Památník státního československého reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči vydaný k osmdesátému výročí ústavu

Památník státního československého reálného gymnázia Otokara Březiny v Telči vydaný k 80. Výročí ústavu

První výroční zpráva zemské reálky v Telči šk. r. 1874

Výroční zprávy 1875/76

Výroční zpráva 1889/90

Výroční zpráva zemské vyšší reálné školy v Telči, šk.r. 1895–96

Výroční zpráva zemské vyšší reálky v Telči, šk. r. 1901–1902

Výroční zpráva zemské reálky vyšší reálky v Telči, šk.r. 1908–1909

Výroční zpráva státní reálky v Telči, šk.rok 1927-28,

Výroční zpráva státní reálky v Telči za šk. rok 1928–1929

Výroční zpráva stát. reálného gymnasia Otokara Březiny v Telči za šk. rok 1938-39

Výroční zpráva Březinova stát. reál. gymnasia v Telči za školní rok 1939/1947

Výroční zpráva 1942/43

Výroční zpráva 1947/48

XXI. jubilejní výroční zpráva zemské vyšší reálky v Telči, šk.r. 1911–1912

Rukopisy

Kronika města Telče.

Kronika ústavu od 1940.

Paměti zemské reálky v Telči.

Monografie

AUGUSTA, Pavel. Dějiny českých zemí v obrazech: od pravěku po současnost. Ilustroval Lubomír ANLAUF. Praha: Albatros, 2006. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 8000017040.

BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Nad'a PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 1999-. ISBN 978-80-7432-348-5.

BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Nad'a PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. Velké dějiny Zemí Koruny české. Praha: Paseka, 1999-. ISBN 9788074321818.

BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Nad'a PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 1999-. ISBN 80-7185-264-3.

CIGÁNEK, R. Politický zápas o jednotnou státní školu 1945-1949: sborník z konference konané dne 25. listopadu 2009 v Praze. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-802-4616-117.

Dějiny české: Chronologický přehled. Dubicko: INFOA, [1994]. ISBN 80-901005-7-0.

Dějiny zemí koruny české. Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-30-6.

EFMERTO VÁ, Marcela C. České země 1848-1918. Ilustroval Michal KUDĚLKA. Praha: Albatros, 1995. Dějiny v obrazech. ISBN 80-00-00323-6.

Gymnázium Otokara Březiny v Telči.

KÁRNÍK, Z. Malé dějiny československé 1867-1939, Praha: Dokořán, s. r. o., 2008.

LACH, J. a kol. České země a Československo ve 20.století, Praha: Rep Tesk, s.r.o. 2013

SVOBODA, R. A KOL., WEIS, M., Kříž pod rudou hvězdou. České Budějovice: Nakladatelství JIH 2009

VACULÍK, J., ČAPKA J., Nástin českých dějin 20. století, Brno: Masarykova univerzita, 2005

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. Pedagogika pro učitele. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

Ostatní

Věstník ministerstva školství, roč. 1, 1943, č. 8, S. 209-210, Výnos z 28. 5. 1943, č. 28.834-II.

Věstník ministerstva školství, roč. 24, 1942, č. 4.

Výnos MŠANO ze dne 28. 2. 1942, č. 19623-II, o změně předpisů o zkouškách dospělosti na středních školách s českým jazykem vyučovacím (č. 33/1942 Věstníku).

Zákon o základní úpravě jednotného školství – Předpis č. 95/1948 Sb.

Seznam příloh

- Příloha I. Budova Vyšší zemské reálky v Telči
- Příloha II. První ředitel školy
- Příloha III. Druhý ředitel školy
- Příloha IV. Učitelský sbor 1868
- Příloha V. Učitelský sbor 1893/94
- Příloha VI. Porovnání hodinové dotace reálky a reálného gymnázia
- Příloha VII. Přihláška k 80. výročí školy
- Příloha VIII. Seznam ředitelů do roku 1952
- Příloha VIV. Statistický vývoj ústavu
- Příloha X. Tablo z roku 1908

Přílohy

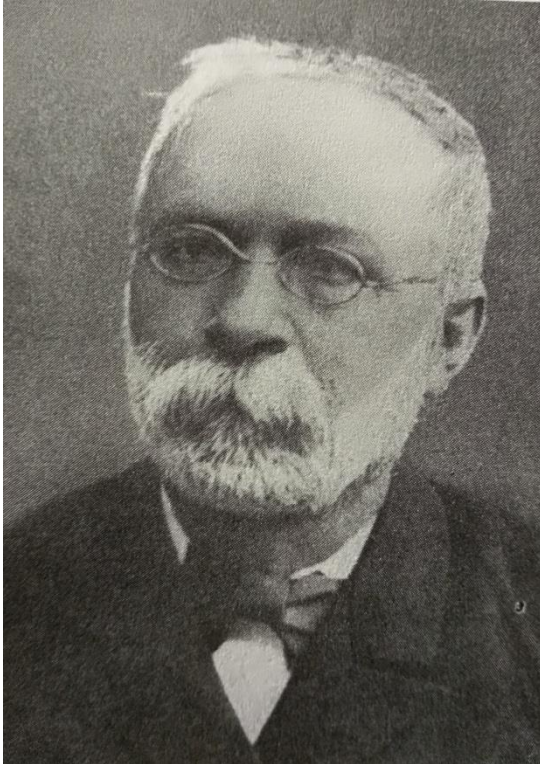
Příloha I.

Fotografie: Budova Vyšší zemské reálky v Telči ke konci 19. století

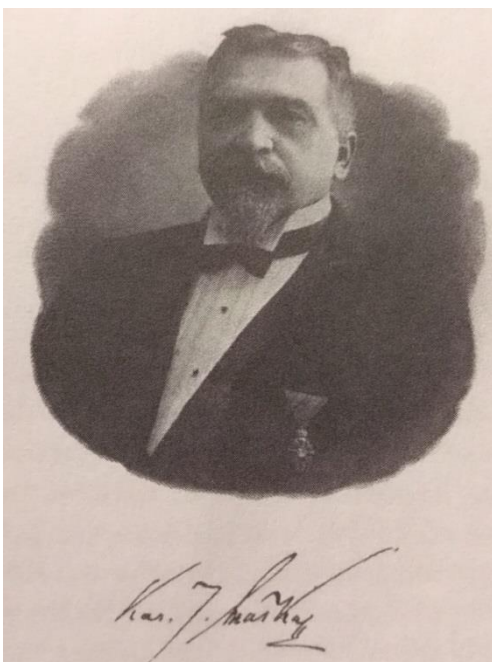
Příloha II.

Fotografie: První ředitel Zemské reálky prof. J. Mládek

Příloha III.

Fotografie: Druhý ředitel školy K. J. Maška

Příloha IV.

Fotografie: Učitelství sbor Hlavní a Reálné školy v Telči roku 1868

sedící zleva: Novotný, Schwarzer, Dvořák

stojící zleva: Marschall, Stoklas, Brandstiller, Erban

Příloha V.

Fotografie: Profesorský sbor ve školním roce 1893/94

sedící zleva: Pantoflíček, Čech, Maška, Martínek, Janovský

stojící zleva: Brož, Jer. Šašecí, Beringer, Erhart, Otto Šašecí, Vepřek, Nerad,
Smyčka, Straširybka, Žanta, Janoušek, Sypal

Příloha VII.

Příhláška na sjezd k 80. výročí školy.

1852—1932

OSLAVA

osmdesátiletého trvání stát. čsl. reál.
gymnasia Otokara Březiny v Telči
valným sjezdem žáků, abiturientů a
učitelů ve dnech 14. a 15. srpna 1932

pod protektorátem městské rady
v Telči, okres. zastupitelstva v Dačicích a staro-
stenských sborů okresů dačického, telečského
a třeštského.

Čestné předsednictvo:

FERD. FOIT, komerční rada a senátor NS, FRANT.
JANALÍK, poslanec NS, KAR. KACHYŇA, rada polít.
správy, okres. hejtman, FRANT. KOUBA, vrch. škol.
rada, zem. škol. inspektor, Dr. JAR. PANTOFLÍČEK,
prof. Českého vysokého učení technického v Praze,
JAN ROHÁČEK, ústřední inspektor státních drah v. v.,
Dr. h. c. FRANT. STANĚK, ministr m. sl. a poslanec NS,
AL. ŽDÍMAL, vrch. škol. rada, zem. škol. inspektor,
FR. ŽLÁBEK, vrch. škol. rada, zem. škol. inspektor.

Přihláška k sjezdu.

Račte oddělit od předešlého listu a poslati slavnostnímu výboru pro pořádání jubilejních oslav v Telči do 1. srpna 1932.

Celé jméno, povolání a adresa přihlášeného:

.....

Kdy na ústavě studoval? Rok maturity

V který den a kterým vlakem přijede do Telče?

.....

Přijede sám nebo s rodinou?

.....

Kolik účastníků přihlašuje celkem?

Jaké žádá ubytování. Hotel nebo soukromí?

.....

Na které dny? (datum jejich)

Poznámky ohledně stravování

.....

Kam by si přál v pondělí podniknouti výlet?

.....

Jiné poznámky

.....

.....

.....

—————
Nebude-li tato přihláška vrácena do 1. srpna, bude to upozorněním, že adresát na sjezd buď nepřijede, nebo při svém pobytu v Telči na pomoc přípravného výboru nespolečá.

POŘAD SJEZDU:

V sobotu dne 13. srpna:

Příjezd účastníků a seznamovací večírky v jednotlivých restauracích, organisované podle ročníků.

V neděli dne 14. srpna:

○ 10. hod. slavnostní schůze na náměstí s tímto programem:

1. Slavnostní sbor, zazpívá spolek „Smetana“.
2. Uvítání hostů a účastníků a pietní vzpomínka na zemřelé a ve válce padlé profesory a žáky, prosloví ředitel ústavu.
3. Slavnostní řeč p. Dr. h. c. Františka Staňka, ministra m. sl. a poslance NS, abiturienta ústavu.
4. Projevy hostů, bývalých učitelů a žáků.
5. Státní hymny.

○ 11.30—12.30 hod. promenádní koncert na náměstí.

○ 14.30 hod. slavnostní průvod bývalých i nynějších žáků od družstevního lihovaru městem na sokolské cvičiště.

○ 15.30 hod. na cvičišti koncert a veselice.

Večer věneček v sokolovně a přátelská beseda.

V pondělí dne 15. srpna:

○ 9. hod. prohlídka ústavu, výstavek v něm otevřených a telečských památností. Odpoledne výlety jednotlivých ročníků do okolí podle dohody.

Podrobné pokyny o sjezdové organisaci dostanou účastníci v informační kanceláři, která bude umístěna v přízemí gymnasijské budovy. Raďte se tam proto při svém příjezdu do Telče zastavit.

Jubilejní památník bude subskribentům rozdán o sjezdu a těm, kdo neprijedou, jej doručí pošta.

Příloha VIII.

Seznam ředitelů do roku 1952

Mládek Jan 1871–1892

Maška Karel Jaroslav 1892 – 1915

Dr. Zvěřina František 1916 – 1928

Kocián Dominik 1928 – 1936

Ing. Dr. Roháček Jan 1935 – 1936, 1937 – 1938, 1940 – 1941

Dr. Frank Maxmilián 1936 – 1937

Nypl Bohumil 1941 – 1942

Zelinka Eduard 1942 – 1944

Skoumal František 1945 – 1948

Navara František 1948 – 1952

Příloha VIV.

STATISTIKA O VÝVOJI ÚSTAVU

Sestavila prof. Al. Junová.

Školní rok	Počet členů prof. sboru	Počet žáků na konci šk. r.		Počet tříd		Počet žáků prospívajících	Počet aprobovaných abiturientů
		žáci	žákyně	kmen.	po-bočky		
1871-72	7	88	—	4	—	83	—
1872-73	9	158 ²	—	4	1	139 ²	—
1873-74	10	200 ²	—	4	2	179 ²	—
1874-75	13	240	1	5	2	209	—
1875-76	14	276 ¹	5	6	2	249 ¹	—
1876-77	16	292 ²	2	7	2	267 ¹	6
1877-78	16	311	—	7	2	295	17
1878-79	16	325	—	7	2	304	33
1879-80	15	298	5	7	2	275	19
1880-81	17	267	—	7	—	231	30
1881-82	14	223	1	7	—	205	20+2
1882-83	14	207	—	7	—	185	19
1883-84	14	216 ³	—	7	—	205 ³	24
1884-85	14	240	1	7	1	222	25
1885-86	14	237	1	7	—	227	15
1886-87	15	258 ³	5	7	—	238 ₂	13
1887-88	15	291 ⁶	5	7	1	225 ⁶	14
1888-89	14	248 ³	4	7	—	188 ³	10
1889-90	14	203 ²	4	7	—	178 ₂	14
1890-91	14	204 ²	—	7	—	186 ₂	16
1891-92	14	243 ²	—	7	1	203 ₂	15
1892-93	17	253 ¹	—	7	1	204 ¹	15
1893-94	18	284	—	7	2	238	14
1894-95	18	316	—	7	2	263	15
1895-96	17	320	—	7	2	259	20
1896-97	17	309	—	7	1	246	19
1897-98	15	322	—	7	2	274	26
1898-99	17	346	—	7	2	278	25
1899-1900	16	353	—	7	3	306	28+1
1900-01	16	366	—	7	4	327	26
1901-02	18	383	—	7	4	337	28+1
1902-03	19	410	—	7	5	353	26
1903-04	20	431	—	7	5	354	34
1904-05	23	404 ¹	—	7	6	357 ¹	25+1
1905-06	23	386	—	7	5	343	45
1906-07	22	360 ³	—	7	5	325	41 ³
1907-08	24	341 ¹	—	7	5	305 ¹	28 ¹
1908-09	23	371	2	7	5	331	38+1
1909-10	22	385	6	7	5	363	37
1910-11	23	381	14	7	4	353	41
1911-12	24	350	13	7	4	329	40
1912-13	25	346	14	7	5	313	30
1913-14	25	299	10	7	6	270	38

Školní rok	Počet členů prof. sboru	Počet žáků na konci šk. r.		Počet tříd		Počet žáků prospívajících	Počet aprobovaných abiturientů
		žáci	žákyně	kmen.	po- bočky		
1914-15	24	272 ¹	8	7	3	270 ¹	43
1915-16	22	231	20	7	—	226	22
1916-17	21	208	30	7	—	210	36
1917-18	21	220	37	7	1	224	31
1918-19	20	239 ₂	48	7	1	257 ¹	17+3
1919-20	24	271+1	53	7	3	296	29+1
1920-21	21	294+3	77	7	4	330+3	26+2
1921-22	24	320 ¹	102	7	5	360 ¹	27
1922-23	20	339	130	7	5	378	24+1
1923-24	20	359	131	7	6	397	31+1
1924-25	20	358	121	7	6	385	32
1925-26	20	341	90	7	6	350	43
1926-27	19	295	62	7	3	298	22+2
1927-28	17	229	53	7	2	233	34
1928-29	16	165 ¹	41	7	2	195 ¹	19
1929-30	15	162 ¹	45	7	1	196 ¹	22
1930-31	15	175 ¹	54	7	1	218 ¹	28 ¹ +1
1931-32	16	191	77	7	2	238	30

Poznámka: Privatisté označeni jsou malou číslicí nahoře, externisté připojení jsou samostatně, žákyně byly do roku 1918 privatistkami, od roku 1918 jsou veřejnými žákyněmi.

Obr. Statistický vývoj školy – počet profesorů, žáků, tříd

Příloha X.

Fotografie: Ukázka tabla z roku 1908

Abstrakt

OPATRŇÁ, K. Historie Gymnázia Otokara Březiny v Telči v letech 1852 – 1952, České Budějovice 2019, Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra pedagogiky, Vedoucí práce prof. PeaDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Klíčová slova: obecná škola, hlavní škola, reálka, reálné gymnázium, zemská reálka, Telč, školní výuka, přehled učitelů, přehled žáků, výuka, školní oslavy, charakteristika doby.

Bakalářská práce se zabývá vývojem Gymnázia Otokara Březiny v Telči v letech 1852 – 1952. Těchto sto let je rozděleno na určité časové úseky podle našich dějin. V každém časovém úseku je uvedena charakteristika dané doby a její vliv na vývoj školy. V práci jsou zaznamenány změny ve vzdělávacím systému v souvislosti na společenskopolitickou situaci, zajímavé události, oslavy, výročí a jiné zajímavosti související s vývojem školy.

Abstract

Opatrná, K. History of Grammar School of Otokar Březina in Telč between 1852-1952, České Budějovice 2019, Bachelor Thesis, University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Theology, Department of Pedagogy, Head of Bachelor Thesis prof. PaedDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Key words: general school, main school, secondary school, secondary grammar school, national grammar school, Telč, school teaching, list of teachers, list of pupils, teaching, school celebrations, characteristics of the time period.

The bachelor thesis deals with the development of Grammar School of Otokar Březina in Telč between the years 1852–1952. These hundred years are divided into certain time periods according to our history. There is a characteristic of each time period and its influence on the development of the school. There are changes in the educational system in relation to the social-political situation, interesting events, celebrations, anniversaries and other interest related to the school development.